

A MODERN TELEKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK SZEREPE A MIGRÁCIÓBAN

1. Bevezetés

A migráció latin eredetű szó, melynek jelentése „vándorlás”, „helyválttatás”, „elvándorlás”, „elköltözés”; a lakosság tömeges lakóhely változtatása egy országon belül vagy áttelepülése egyik országból a másikba.⁴⁴⁸ A vándorlás egyéni vagy csoportos akarat eredménye, amelyet az általános társadalmi, gazdasági, politikai folyamatok, az egyéni szándék és a mindennapok történései együtt, egyszerre határoznak meg.⁴⁴⁹ A migráció az emberi történelem folyamán mindenkor jelen lévő népmozgalom, amelynek során kisebb vagy nagyobb számú népesség földrajzi tekintetben elmozdul, átmenetileg vagy véglegesen szálláshelyet, települési területet változtat.⁴⁵⁰

Az emberi vándorlás mint társadalmi jelenség egyidős az emberiséggel. A migráció évezredek létezésére utal a kifejezés latin eredete is, de az emberi helyválttatás legrégebb példái mutatkoznak meg egyes népek államalapításában vagy ellenkezőleg, virágzó kultúrák szétesésében. A migráció fogalmi meghatározásának középpontjában konkrét emberi magatartás és jog, a mozgás szabadsága és a tartózkodási hely szabad megváltoztatása áll. A migráció tehát individuális cselekvés, amely volumenénél fogva alakul társadalmi jelenséggé.⁴⁵¹

Az ezredfordulóra az információs társadalom fogalmának használata rendkívül kiterjedtté vált, és már nemcsak a társadalomtudomány szótárában mindennapos, hanem előszeretettel nyúlnak hozzá a politikai tervezés és politikai marketing vagy az üzlet világának szereplői, és diadalmasan elterjedt az írott és az elektronikus média nyelvében is. Az információs társadalom mint szó szerkezet, ahogyan ma használjuk, az 1960-as évek elejének japán társadalomtudományában bukkant fel először.⁴⁵² Az információs társadalom legszembevetőbb jellemzője a laikus számára is a minket körülvevő technikai eszközök számának, sokféleségének és komplexitásának megnövekedése, valamint ezek folyamatos és szinte követhetetlen tempójú változása, átalakulása. A mindennapi életünk mind több területén és mind gyakrabban előfordul – gyakran kényszerűnek érzett – alkalmazkodás a technológiához az egyén esetében gyakran frusztrációhoz, sokszerű reakciókhoz, társadalmi szinten pedig nemritkán morális pánikhoz vezet. A változások valós negatív hatásainak felszínre bukkanásakor általában a kézzelfogható és szem előtt lévő „gépeket” (számítógép, mobiltelefon, internet stb.) kiáltja ki bűnbaknak mind a tömegmédiát, mind a közgondolkodást, felnagyítva ezek hozzájárulását a problémákhoz és megfélemlítve pozitív hatásairól. Tény ugyanakkor, hogy a hagyományos (modern) értékek és életmód radikális felforgatásában tevékeny szerepet játszó új technikai eszközök és berendezések megjelenése

⁴⁴⁸ Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994. 497.o.

⁴⁴⁹ Rédei Mária: Mozgásban a világ: a nemzetközi migráció földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2007. 13.o.

⁴⁵⁰ Tarrósy István - Glied Viktor - Vörös Zoltán: Migrációs tendenciák napjainkban, Publiikon, Pécs, 2014. 11.o.

⁴⁵¹ Hautzinger Zoltán, Hegedűs Judit, Klénner Zoltán: A migráció elmélete. Nemzeti Közszerkesztési Egyetem rendszertudományi Kar. Budapest, 2014. 18.o.

⁴⁵² Pintér Róbert: Az információs társadalom. Budapest, 2007. 29.o.

– de a már korábban használtak gyökeres átalakulása is – egyfajta kiszolgáltatottság érzést és rossz közérzetet szül, próbára téve mind az egyén, mind a társadalom tanulási és alkalmazkodó- képességét.⁴⁵³

2. Migránsok és a kommunikáció világa

A határokon átnyúló gyors és olcsó kommunikációs formák (internet, skype, online rádiók, tévék és újságok, közösségi oldalak, fórumok, blogok és keresőrendszerek, mobiltelefon, az élesedő verseny miatt olcsóbbodó vezetékű telefon), valamint az egyre olcsóbbá váló utazás a migrációs kapcsolatrendszerek működésének hatékonyságát növelik, és költségeit csökkentik. Mindezek elősegítik a hálózat fejlődését, illetve a határokon átnyúló migráns hálózatok növekvő terjedelmük ellenére is könnyebb fenntarthatóságát. Az új technológia révén lehetővé válik a több helyen való egyidejű és teljes mértékű jelenlét.⁴⁵⁴

A migráció során leggyakrabban alkalmazott korszerű telekommunikációs eszköz a mobiltelefon, a korszerű okostelefon. A mobiltelefon védelmet nyújt, ha valaki nem akar ismeretlenekkel vagy ismerősökkel beszélgetni; ugyanúgy elszeparálhatja az embert környezetétől, mint bármely olvasmány. Ugyanakkor biztosítja, hogy csak azokkal kerüljünk kapcsolatba, akik érzelmileg fontosak számunkra.

Az újgenerációs technikai eszközök – elsősorban a mobiltelefon – ellenszerei az elidegenedésnek, a magánynak, segítenek a mentális betegségeket megelőzni. A társas kapcsolatok építésére is alkalmas eszközök, kapcsolathálókat lehet építeni és működtetni általuk. „Ezek az eszközök a közvetlenség, az informális irányába terelik a kommunikációt, s mivel a nyelvi informális egy kapcsolat szorosságának egyik legfontosabb jege, ezek az eszközök megerősítik az emberi kapcsolatokat.”⁴⁵⁵

A migráns hálózatok működésével, a migrációs döntésekre gyakorolt hatásával az elmúlt évtizedekben több tanulmány foglalkozott. Ezek nagy része az amerikai migrációs folyamatokat vizsgálta. „*Kimutatták, hogy gyakran egész családok fognak össze és támogatják tagjaikat egyrészt a migráció előtt, az elindulásban (a családtagok összegyűjtik az erőforrásaikat, a rokonság információs hálóként működik), másrészt a migráció után az új közösségen belüli alkalmazkodásban.*”⁴⁵⁶ A kutatások azt is bizonyítják, hogy a migránsoknak elsősorban a rokonság ad segítséget, nyújt támogatást. A rokonokra támaszkodás „az alacsony státusú, a kevesebb városi tapasztalattal rendelkező, nagyon fiatal, vagy nagyon idős bevándorlók esetében erősebb, valamint azoknál, akik több diszkriminációval szembesültek”⁴⁵⁷

A migrációval összefüggő információk megszerzése és terjesztése, terjedése személyes kapcsolatok hálózatában jelenik meg. A migránsokat kibocsátó országokban a mobilkommunikáció és az internet ugyan később jelent meg, mint a műszakilag fejlettebb régiókban, államokban, de a fejlődés radikálisan küzdi le a lemaradást. Az IKT (információs és kommunikációs technológiák) társadalmának egyik fő jellemzője az újabb és újabb közösségi hálózatok létrehozása és működtetése – ebbe a folyamatba kapcsolódtak be a

⁴⁵³ Pintér Róbert: Az információs társadalom. Budapest, 2007. 47-48. o.

⁴⁵⁴ Sík Endre (szerk.): A migráció szociológiája 2. E-tankönyv. A migrációs burok jövője a globális-transznacionális világban. Budapest, 2012. 196. o.

⁴⁵⁵ Sándor Klára: A zsebben hordott biztonság. Világosság 2004/7. 15. o.

⁴⁵⁶ Gödri Irén: Migráció a kapcsolatok hálójában. A kapcsolati tőke és a kapcsolatháló jelenléte és szerepe az ezredvégi magyarországi bevándorlásban. KSH NKI Kutatási jelentései 89. Bp. 2010. 45. o.

⁴⁵⁷ Uo.

fiatal, muszlim tömegek is. És kijelenthetjük, hogy ez a világ fejlődésének normális és szükségszerű velejárója.

A muszlim bevándorlók nagy része a jobb élet reményében, illetve menekültként választja az illegális határátkelések sorozatát, amelyhez nélkülözhetetlen egy modern kommunikációs technológiákat működtető háttérhálózat aktív jelenléte. De ezek a háttérhálózatok csak részben a migránsok által közvetlenül igénybe vett információs és kommunikációs bázisok. A szervezett embercsempészet szolgáltatásként tartja kézben (működteti, irányítja) a hálózatot. „A migránsok mint személyek annál inkább közvetlen felhasználói (és részben kényszerű megteremtői) az említett segítő IKT-rendszereknek, minél inkább kiszorulnak a szervezett embercsempészet szolgáltatásaiból.”⁴⁵⁸ És ezeknek az eszközöknek a révén juttatják el az információt a kibocsátó területekre.

A migrációban részt vevő személyek szinte mindegyike mobiltelefonokat vagy az internetet használja a vándorlás során, és sokan veszik igénybe az elektromos banki szolgáltatásokat is. A migránsok IKT-használata több tényezőtől függ, elsősorban általános információszerzés (térkép, törvényi-bevándorlási információk, stb.) a cél, de ugyanilyen fontos a kommunikáció sorstársakkal, migráncsoportokkal, családdal, akik valamely más pontján tartózkodnak a migráns útvonalnak. Jelentős a pénzügyi (utalás, fogadás) ügyintézés és gyakran életmentő lehet a segélykérő használat. Ezekhez olyan eszközökre van szükség (hordozható számítógép, okos telefon), amelyeket a migránsokat kibocsátó országokban csak egy szűkebb és elsősorban fiatalabb réteg használ.

Elmondható, hogy ezek a korszerű kommunikációs eszközök elsősorban nem az otthoni, hanem a migránsokkal kapcsolatban álló csempészhálózattal való kommunikációt szolgálják. „A közösségi hálózatok jelentősége az út során való leszakadással nő meg, hiszen ezeken keresztül kaphatnak a legegyszerűbben, talán egyedüli módon információkat a „forró pontokról”, a könnyű átjutásról, a befogadó központokról, az aktuális jogi viszonyokról, stb.”⁴⁵⁹ A migránsok útjuk során általában a Western Union transzfer hálózatát és szolgáltatásait veszik igénybe, ezen érkezik a pénz otthonról és ezen keresztül pénzelik a szervezőket/csempészeket, akik cserébe ellátást, eszközöket és a határokon való átjutást biztosítják.

A befogadó, nyitott (szabad mozgást biztosító) menekültközpontokban pihenés és információgyűjtés zajlik, de a hálózaton keresztül egyes csoportok programokat szerveznek a migránsoknak, vallási anyagokat terjesztenek. Ezek a helyeken más a kommunikációs infrastruktúra, mint a határátkelők közelében fekvő tranzit településeken, ahol kávézóknak, magánházakban jöttek létre a határon való átjutásra váró migránsokra épülő szolgáltatások.

A muszlim bevándorlók nagy része a jobb élet reményében, illetve menekültként választja az illegális határátkelések sorozatát, amelyhez nélkülözhetetlen egy modern kommunikációs technológiákat működtető háttérhálózat aktív jelenléte. De ezek a háttérhálózatok csak részben a migránsok által közvetlenül igénybe vett információs és kommunikációs bázisok. Az szervezett embercsempészet szolgáltatásként tartja kézben (működteti, irányítja) a hálózatot. „A migránsok mint személyek annál inkább közvetlen felhasználói (és részben kényszerű megteremtői) az említett segítő IKT-rendszereknek, minél inkább kiszorulnak a szervezett

⁴⁵⁸ Pap Norbert és társai: A magyarországi muszlim migránsok az információs társadalomban. Információs Társadalom, 2013/3-4. 70. o.

⁴⁵⁹ Uo. 72. o.

*embercsempészet szolgáltatásaiból.*⁴⁶⁰ És ezeknek az eszközöknek a révén juttatják el az információt a kibocsátó területekre.

Az emberek folyamatos áramlása országok, régiók és kontinensek között önmagában is konfliktusokat generál. A szabályokat megkerülő vándorláshoz jellemzően számos biztonsági kockázatot jelentő cselekmény is társul (illegális munkavállalás, csempészet stb.). A biztonsággal összefüggő kutatások jellemzően a befogadó, illetve a migrációs nyomásnak kitett államok szempontjából értékelik az eseményeket, de hasonlóan fontos a bevándorló vagy éppen mozgásban lévő személy biztonsága is, melyről jóval kevesebb szó esik. Sokan eleve a biztonságot keresve kelnek útnak. A személyes biztonságuk kérdése, politikai elnyomásból, faji, vallási stb. diszkriminációból történő kényszerű útra kelésük, illetve ezek következményeként nemzetközi védelmük megoldása elsősorban a menekültügyre tartozik.⁴⁶¹

A „Balkáni útvonal” elsősorban a bolgár, albán és görög szervezett bűnözői csoportok által működtetett és állandóan változó kereskedelmi csempész útvonalhálózat, amelynek működtetésében a helyiek mellett a küldő és fogadó országok bűnözői is részt vesznek (sofőrként, taxisként, szállásadóként, kommunikációs segítőként). Ez a térbeli hálózat egy olyan nagy földrajzi kiterjedésű útvonalrendszer mutat, amely az éppen aktuális/szükséges nemzeti és nemzetközi (EU) rendészeti intézkedések hatására (erősödő határellenőrzés, kerítések, őrtornyok, modern térfigyelő eszközök beépítése a határőrizetbe, nemzetközi összefogások és razziák) gyorsan reagál és képes súlypont áthelyezésre. Ilyen áthelyeződés volt 2007-ben is, amikor az albán–görög határról az embercsempészet fő csomópontja áttevődött a görög–macedón határon keresztül a macedón–szerb és a macedón–koszovói térségre, de napjainkban is tanúi lehetünk ilyen kísérleteknek. Az említett útvonal Montenegrón, Horvátországon, Magyarországon és Szlovénián keresztül folytatódott a nyugat-európai célállomások felé, amíg elsősorban nekünk köszönhetően sikerült akadályt állítani a menekülteknek titulált tömegnek. A mi és a balkáni államok fellépésének és intézkedéseinek köszönhetően a határőrizetek súlypontja áttevődött az EU külső határaitra (Bosznia-Hercegovina, Montenegró és Szerbia), amely rövid időn belül az embercsempészetet irányító hálózat reagálását eredményezte.

Kutatásom során felleltem olyan zárt Facebook csoportokat, amelyek legális keretek között biztosítják a menekültek útját, ilyen például a *"How to emigrate to Australia"* elnevezésű. Ezenkívül található olyan csoport is, amelynek tulajdonosa, adminisztrátora nem állapítható meg, ebből pedig levonható az a konzekvencia, hogy feltételezhetően embercsempészek üzemeltetik. Horváth József, a katonai titkosszolgálat volt főigazgató-helyettese az M1-nek azt mondta, a telefonokon tárolt videók és dokumentumok ajánlólevélként szolgálhatnak egy terrorszervezethez, mert tulajdonosuk meg tudja mutatni, hogy milyen irtózatos eseményekben vett részt és hogy ezektől sem riad vissza. Úgy vélte: az, hogy több százezer katonakorú, háborúkat megjárt férfi jelenik meg Európában, már önmagában egy komoly veszélyhelyzet. A tudósítás szerint a bevándorlók Röszkénél egy rendőri ellenőrzési pont közelében szemetet, gyógyszereket, cipőben hagyott kétszáz eurósokat, húsvágó bárdot, késeket, valamint mobiltelefonok is hátrahagytak. Az egyik

⁴⁶⁰ Uo. 70. o.

⁴⁶¹ Hautzinger Zoltán, Hegedűs Judit, Klenner Zoltán: i.m. 23. o.

telefonon például csak pornográf tartalmú fotók voltak, de olyat is találtak amelyen dokumentumok és különböző radikális tartalmú fotók és videók voltak.⁴⁶²

A kommunikációs eszközök használata tekintetében érdemes egy pillantást vetnünk arra, hogy a Magyarországra érkezők hányan vannak és honnan jöttek. Ezekben a kibocsátó országokban különböző a kommunikációs infrastruktúra - erre terjedelmi okok miatt nem térek ki -, de abban egységesek, hogy a fiatal (és különösen a szakképzett) migránsok professzionista módon, eredményesen és hasznosan tudják használni a készülékeket.

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal honlapján található statisztikák alapján hozzáférhetünk pontos szám adatokhoz az illegális migránsok csoportosításával kapcsolatban. A Magyarország által kiállított tartózkodásra jogosító érvényes engedéllyel rendelkezők száma 2016. 06. 30-ig összesen 218764 fő volt. Az elbírált kérelmek esetében megállapítható, hogy 2016. I. félévben jelentős számmal kevesebb került engedélyezésre, mint 2015. I. félévben. A tartózkodás céljával kapcsolatban a következő szempontok voltak az irányadók és ezáltal lettek csoportosítva a menekültek: keresőtevékenység, tanulmányok folytatása, családi együttélés, egyéb cél, hivatalos, egyéb tartózkodási cél. A legjelentősebb százalék a keresőtevékenységhez sorolható 2015-ben és 2016-ban egyaránt. A kényszerintézkedési statisztikai adatokat tekintve beszélhetünk marokkói, algériai, pakisztáni, ukrán, afgán, koszovói, albán és szíriai állampolgárokról, akik közül a koszovóiak esetében következett be egy ugrásszerű növekedés. A menedékjog iránti kérelmek számát tekintve az afgánok dominálnak 37,26 %-kal, majd a pakisztániak, szíriaiak, irakiak és irániak következnek.⁴⁶³

3. Összegzés

Manapság már nem csak a könnyen elérhető GPS koordinátákról beszélhetünk, hanem a szoftverfejlesztéseknek köszönhetően egyre több applikáció is a segítségükre válhat, ha céltudatosan kezelik az eszközök ezen funkcióját. A telefonokra több navigációs program is letölthető, amelyek használata bizonyos keretek között ingyenes. Mivel a készülékek mai használata elképzelhetetlen mobilinternet nélkül, így feltételezhetően némely kivándorló is meg tudja magának fizetni ezt a lehetőséget, amellyel megkönnyíti az alkalmazhatóságot. Vannak olyan egyszerű programok is, amelyek csak egy pontos iránytűt biztosítanak, ehhez pedig még internetkapcsolat sem szükséges. A fentebb felsoroltakhoz mindenki nagyon egyszerűen hozzá tud férni, alap nyelvtudással pedig nagyon sok mindent meg el tudnak érni, megtalálhatnak.

⁴⁶² Dull Szabolcs, A TEK vizsgálja a migránsok elhagyott telefonjait, http://index.hu/belfold/2015/10/07/a_tek_vizsgálja_a_migransok_elhagyott_telefonjait/?token=70f22a90fd1b51cbf90d60e6a4038846 (Letöltés ideje: 2016.08.10.)

⁴⁶³ Írásomhoz az alábbi linken található adatokat használtam fel. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, Kiadványfüzet, 2015. I-VI. - 2016. I-VI. http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu (Letöltés ideje: 2016.08.10.)